

Krzysztof Firlej, Anetta Makarska¹

DZIAŁANIA INNOWACYJNE FIRM PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO JAKO ELEMENT ICH STRATEGII

INNOVATIVE ACTIONS IN FOOD INDUSTRY ENTERPRISES AS A STRATEGY ELEMENT

Katedra Strategii Zarządzania i Rozwoju Organizacji, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie,
ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków, krzysztof.firlej@uek.krakow.pl

¹ Doktorantka Wydziału Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Ekonomicznego
w Krakowie

Summary. The article presents some issues of innovative actions in meat industry enterprises according to the assumptions of OECD “Strategies of Innovativeness” from 2010. These actions contain designing and initiating the innovative policy among other things. Theoretical considerations included in the article are devoted to evaluation of the selected factors which are favourable to innovative ventures. They are to influence the economic development through modern functioning of companies and balanced economic revival of the country. Empirical research was done in meat industry enterprises in Podkarpacie Province. The subject of study included dynamics and the structure of capital expenditure in big companies as well as expenditure and the results of investment activity in medium-sized firms in 2007-2009, which determine of innovative actions.

Słowa kluczowe: innowacyjność, konkurencyjność, przemysł spożywczy.

Key words: competitiveness, food industry, innovativeness.

WSTĘP

W 2010 roku promowano w Polsce działania w zakresie innowacyjności i upowszechniania wiedzy na jej obszarze. Działania te prowadziło Ministerstwo Gospodarki na skutek zaleceń Rady Ministerialnej OECD, która wcześniej przyjęła „Strategię innowacyjności”, wytyczającą główne kierunki jej realizacji państwom członkowskim. Główne wytyczne przedstawione w dokumencie to: wyzwania dla gospodarek krajowych w aspekcie globalnym, przeciwdziałania zmianom klimatycznym i rosnącej dynamice starzenia się społeczeństw. Zgodnie z przyjętą strategią wyniki działalności naukowej i innowacyjnej, narodowe tendencje w nauce oraz politykach technologicznej i innowacyjnej, a także projektowanie i ocena polityki innowacyjnej z uwzględnieniem wzajemnych interakcji będą podstawą zrównoważonego ożywienia gospodarczego (OECD 2010). Według strategii innowacje są istotnym procesem rozwoju społecznego, który jednoczy przedstawicieli różnych środowisk, ekspertów, przedsiębiorców i pracowników nauki. Dla zapewnienia prawidłowego przebiegu procesów innowacyjnych niezbędne wydaje się prawidłowe skonstruowanie polityki innowacyjności, której zadaniem będzie stworzenie otwartej i konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy. Przydatnymi czynnikami sprzyjającymi osiągnięciu założonego celu będą stabilne warunki makroekonomiczne w danym kraju i jego otoczeniu, wysoki poziom infrastruktury

oraz przejrzysty i prawidłowo funkcjonujący system legislacyjny. W praktyce życia gospodarczego coraz częściej spotykamy się z realizacją przez firmy nowoczesnych projektów i wzrostem liczby rejestrowanych wynalazków. Świadczy to o zainteresowaniu firm podnoszeniem poziomu innowacyjności i wprowadzaniem elementów nowoczesnego ich funkcjonowania. Problematycznym zagadnieniem jest słaba współpraca nauki z biznesem przekładająca się na słabe wyniki firm. W przypadku państw aspirujących do najwyższych standardów funkcjonowania ich gospodarek niezwykle istotnym czynnikiem rozwoju w następnej dekadzie może okazać się wzrost dynamiki rozwoju procesów innowacyjnych. Będzie on polegał na wprowadzaniu w szerokim zakresie nowoczesnych rozwiązań technologicznych popartych absorpcją nowości technicznych i stosowaniu nowoczesnych systemów zarządzania w przedsiębiorstwach. Nowy ład gospodarczy wymusza także modernizację przedsiębiorstw za pomocą podnoszenia poziomu ich innowacyjności.

FAKTOGRAFIA, CEL I METODYKA BADAŃ

Autorzy założyli hipotezę badawczą, że działania innowacyjne są elementem podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw, która została podparta szerszym opisem dotychczasowych badań w tym obszarze oraz przeprowadzoną kwerendą literatury. Badania empiryczne zrealizowano w 2010 roku i były one częścią ogólnych badań wykonywanych na podstawie ankiety dotyczącej funkcjonowania firm w województwie podkarpackim. Celem głównym napisania artykułu było określenie możliwości realizacji, doskonalenia i wzmocnienia działań o charakterze innowacyjnym w wybranych przedsiębiorstwach branży mięsnej w województwie podkarpackim. Krytycznej ocenie została poddana dynamika i struktura nakładów inwestycyjnych tych przedsiębiorstw w latach 2007–2009. Badania ankietowe zostały wykonane w ośmiu przedsiębiorstwach, w tym trzech dużych, czyli: Zakładach Mięsnych Dobrowolscy sp. z o.o. w Wadowicach Górnych, Zakładach Mięsnych Herman SA w Hermanowej, Zakładach Przetwórstwa Mięsnego Taurus sp. z o.o. w Pilźnie oraz pięciu przedsiębiorstwach z grupy średnich: Zakładach Przetwórstwa Mięsnego Kabanos sp. z o.o. w Przecławiu, Zakładach Mięsnych Smak–Górno sp. z o.o. w Górnio, Masarni Radymno sp.j. w Radymnie, Zakładach Przetwórstwa Mięsnego B. Jabłoński sp.j. w Krośnie, Zakładach Masarskich Trio s.c. w Jaśle i Zakładach Mięsnych Nowy Żmigród sp.j. w Nowym Żmigrodzie. Oprócz zastosowania metody ankiety i wywiadu bezpośredniego z wykorzystaniem kwestionariusza w badanych przedsiębiorstwach posłużono się ich sprawozdaniami finansowymi, które wzmocniły statystyczny materiał informacyjny oraz wskazały poziom czynników wewnętrznych (ograniczających w sensie ilościowym).

DZIAŁANIA INNOWACYJNE JAKO ELEMENT PODNOSZENIA KONKURENCYJNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW

Pojęcie innowacji jest niezwykle trudne do zdefiniowania, a trudność polega na różnych sposobach ich postrzegania. Dla prawidłowego przedstawienia zagadnienia działań o cha-

rakterze innowacyjnym w przedsiębiorstwie zostaną przedstawione dotychczasowe, wybrane definicje. Innowacje w biznesie obejmują produkty i usługi oraz działania mające na celu doprowadzanie ich do nabywców oraz przekonanie o ich użyteczności (Sztucki 1998). Innowacje stwarzają przedsiębiorcom i menedżerom korzystne możliwości dokonania istotnych zmian, podjęcia nowej działalności, świadczenia nowych usług i pozyskiwania dzięki temu innowacyjnych nabywców, a sprawdzianem udanej innowacji jest jej powodzenie na rynku (Żaba-Nieroda 2009). Za ojca pojęcia „innowacja” powszechnie uznano austriackiego ekonomistę J.A. Schumpetera, który na początku XX wieku zdefiniował innowacje jako: wprowadzenie nowego towaru, z jakim konsumenci nie mieli jeszcze do czynienia, lub nowego gatunku jakiegoś towaru; wprowadzenie nowej metody produkcji, praktycznie niewypróbowanej w danej dziedzinie przemysłu; otwarcie nowego rynku, czyli takiego, na którym dany rodzaj krajowego przemysłu uprzednio nie działał, i to bez względu na to, czy rynek ten istniał wcześniej, czy też nie; zdobycie nowego źródła surowców lub półfabrykatów, i to niezależnie od tego, czy źródło już istniało, czy też musiało być dopiero stworzone; wprowadzenie nowej organizacji jakiegoś przemysłu, na przykład monopol bądź jego złamanie (Schumpeter 1960). Schumpeter w swojej definicji traktuje innowację jako wprowadzenie nowego rozwiązania, które miało w przyszłości zaowocować sukcesami w gospodarce rynkowej. Z kolei Whitfield (1979), podobnie jak Schumpeter, starał się przedstawić kompletną definicję i według niego innowacje to „ciąg skomplikowanych działań, polegający na rozwiązywaniu problemów. W rezultacie powstaje kompleksowa i całkowicie opracowana nowość” (s. 26). Trudno w tym nie zauważyć szczególnego nacisku na novum, które kreowane przez daną organizację, ma przynieść określone profity. Drucker (1992) traktuje innowacje jako: „szczególne narzędzie przedsiębiorców, z którego pomocą ze zmiany czynią okazję do podjęcia nowej działalności gospodarczej lub świadczenia nowych usług” (s. 28), ale także: „innowacja jest specyficznym narzędziem przedsiębiorczości – działaniem, które nadaje zasobom nowe możliwości tworzenia bogactwa” (s. 28). Niewątpliwie ta definicja ma charakter ekonomiczny bądź społeczny, a nie techniczny. Freeman i Soete (1997) uważali, że dopiero transakcja nowego produktu, procesu, systemu lub urządzenia nosi miano innowacji. Postępując się ich słowami: „o innowacji możemy mówić wówczas, gdy po raz pierwszy stanie się ona przedmiotem handlu” (s. 198). Współcześnie innowacja kojarzona jest ze zmianami, bez względu na to, jakiego obszaru przedsiębiorstwa, gospodarki czy regionu te zmiany dotyczą. Stopniowo zanika też granica między działalnością innowacyjną a zwykłą działalnością produkcyjną przedsiębiorstwa. Każde przedsiębiorstwo prowadzące działalność produkcyjną w warunkach silnej konkurencji musi codziennie podejmować szereg nowych, oryginalnych i niekonwencjonalnych działań umożliwiających przetrwanie na rynku (Szatkowski 2001, s. 19–20). Według Wandelta (1972) innowacją jest „zużytkowanie inwencji do konkretnych celów produkcyjnych” (s. 22–23), a Kotarba (1987) interpretuje innowację jako: „proces lub skutek procesu oceniany przez określony podmiot, jako nowy i korzystny” (s. 7). Uniwersalnością swojej definicji wykazał się Pietrasiński (1971), uważając za innowacje „zmiany celowo wprowadzane przez człowieka, które polegają na zastępowaniu dotychczasowych stanów rzeczy innymi, ocenianymi

dotatnio w świetle określonych kryteriów składających się w sumie na postęp” (s. 9). Zgodnie z tą interpretacją na miano innowacji zasługuje zmiana, która wnosi postęp, na przykład powodując wzrost wydajności produkcji. Pomykalski (2001) wprowadza podział innowacji ze względu na zakres rezultatu lub procesu. Zakres rezultatu „to zmiany w sferze produkcji, które prowadzą w konsekwencji do powstania nowych produktów” (s. 17). Zakres procesu to: „wszelkie procesy twórczego myślenia zmierzające do zastosowania i użytkowania ulepszonych rozwiązań w technice, technologii, organizacji i życiu społecznym” (s. 17). Szczególnie przydatnej definicji do warunków gospodarki rynkowej można doszukać się u Okoń-Horodyńskiej (2007), która sensu innowacji upatruje w tym, że: „obok tego, iż wymagają spełnienia bardzo wielu specyficznych warunków – są pierwszym i najdalej posuniętym kolektywnym społecznym wysiłkiem, kooperacyjnym procesem, w którym firmy szczególnie małe są uzależnione od uznania szerokich kręgów społecznych wyborców, co egzemplifikuje się poprzez zaakceptowanie ich przez zasoby pracy, dostawców, konsumentów, techniczne instytucje, organizacje szkoleniowe, itd., co zawsze wymaga długofalowej perspektywy” (s. 3–4). Podobnie Niedzielski (2005) traktuje innowacje jako: „cechę podmiotów gospodarczych lub gospodarek, oznaczającą zdolność do tworzenia i wdrażania innowacji, jak również ich absorpcji, wiążącą się z aktywnym angażowaniem się w procesy innowacyjne i podejmowaniem działań w tym kierunku oraz oznacza zaangażowanie w zdobywanie zasobów i umiejętności niezbędnych do uczestniczenia w tych procesach” (s. 74).

Uwzględniając poszczególne elementy definicji innowacji, możemy zastanowić się nad ich wpływem na przedsiębiorstwa przemysłu rolno-spożywczego i doszukiwać się ich wpływu na wzrost konkurencyjności gospodarki żywnościowej przez pryzmat nowych strategii innowacji, które powinny być przyjęte przez przedsiębiorstwa. Konkurencyjność przedsiębiorstw przemysłu rolno-spożywczego jest wzmacniana przez procesy koncentracji i modernizacji. Firmy te w dobie wychodzenia z ogólnoswiatowego kryzysu gospodarczego powinny szczególnie zadbać o swoją pozycję rynkową oraz możliwości eksportowe produktów rolno-spożywczych. Pozycjonowanie przedsiębiorstw przemysłu rolno-spożywczego jest niezwykle istotnym elementem gry rynkowej w dobie obowiązywania modelu dualnego rozwoju rolnictwa i modelu rolnictwa industrialnego, zgodnie z którymi to modelami następuje koncentracja kapitału, dyskontowanie korzyści skali oraz dochodzi do rywalizacji pomiędzy podmiotami gospodarczymi o niższe koszty transakcyjne (Firlej 2010). Konkurencyjność jest związana z rywalizowaniem przedsiębiorstwa o pozycję na rynku, a według definicji OECD jest zdolnością przedsiębiorstw, przemysłów, regionów, narodów i wielonarodowych związków regionalnych do generowania relatywnie wysokiego i stabilnego dochodu oraz poziomu zatrudnienia w ujęciu światowym (Platonoff i in. 2004). Niezwykle istotne wydaje się tempo i zakres kreowania i wdrażania innowacji, które decydują o przewadze konkurencyjnej, na co wskazał Porter (2001), przypisując im kluczową rolę w budowie strategii konkurencyjnej przedsiębiorstw.

NAKŁADY INWESTYCYJNE WYBRANYCH PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO – WYNIKI BADAŃ

Województwo podkarpackie jest regionem rolniczo-przemysłowym, w którym przemysł rolno-spożywczy ma największy wpływ na jego rozwój. To region słabo rozwinięty, o niskim poziomie konkurencyjności. Na obszarze województwa działają ponad 144 263 podmioty gospodarcze (zarówno duże, jak i należące do sektora MSP). Województwo podkarpackie dysponuje znaczącym potencjałem produkcyjnym, a w strukturze przedsiębiorstw dominują mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do dziewięciu pracowników (Województwo podkarpackie... 2009). Podstawową rolę w regionie odgrywa przetwórstwo spożywcze. Województwo podkarpackie ma 3,8-procentowy udział w tworzeniu PKB kraju oraz plasuje się na jednym z ostatnich miejsc w udziale PKB per capita (67,5%) – Informacja... 2009. Udział przemysłu w PKB regionu wynosi 30% i skupia 5% krajowego zatrudnienia oraz dostarcza 3,4% ogólnej wartości produkcji sprzedanej przemysłu. Na województwo podkarpackie przypada 58% średniej krajowej z inwestycji realizowanych w poszczególnych województwach (7 883,1 mln zł przy średniej krajowej 13 578,7 mln zł) – Rocznik... 2009. Pod względem liczby inwestycji zagranicznych województwo podkarpackie przoduje na tle makroregionu Polski Wschodniej. Przemysł mięsny w województwie podkarpackim to 208 zakładów przetwórczych (duże – 3, średnie – 12, małe - 42, mikro – 151 (Główny... 2009), które wykorzystały w stu procentach dotacje przedakcesyjne, dzięki czemu przemysł mięsny jest jedną z nielicznych branż na Podkarpaciu, która w tak wysokim stopniu wykorzystwała środki unijne (Firlej 2011).

Informacje na temat innowacji wpływających na rozwój przedsiębiorstw przemysłu mięsnego w latach 2007–2010 w województwie podkarpackim zdobyto na podstawie wywiadów przeprowadzonych w zakładach mięsnych, najczęściej z ich menedżerami. Badane zakłady sukcesywnie wdrażały innowacje nie tylko produktowe, ale też procesowe i organizacyjne. Głównymi działaniami w tym obszarze były: zakup nowoczesnych technologii produkcji, nowych linii produkcyjnych i modernizacja istniejących, wprowadzanie nowoczesnych systemów zarządzania, wykorzystanie sieci internetowej w zarządzaniu przedsiębiorstwem, wprowadzenie nowoczesnego systemu zarządzania jakością oraz zintegrowanego systemu zarządzania produkcją, księgowością, działem sprzedaży, dystrybucji i zaopatrzenia,

Wśród badanych firm największym potencjałem finansowym legitymował się Zakład Mięsny Smak–Górno sp. z o.o., który w tym okresie na działalność innowacyjną przeznaczał z kapitału własnego średnio ponad 14 mln zł rocznie, co stanowiło finansowanie inwestycji na poziomie 75%. Kapitały własne zakładu i przychody w tym okresie sukcesywnie wzrastały, odpowiednio, 19% i 17%, a zysk o 9%. Na drugim miejscu pod względem wielkości potencjału innowacyjnego uplasował się Zakład Przetwórstwa Mięsnego Kabanos sp. z o.o., który w tym okresie trzykrotnie powiększył wartość aktywów trwałych i osiągnął ich średnią wartość na poziomie 3,2 mln zł. Zwiększeniu uległy również kapitał własny, przychody ze sprzedaży i zysk.

Podobną średnią potencjału innowacyjnego dla badanego okresu dysponował Zakład Masarski s.c. Trio w Jaśle (3,0 mln zł – aktywa trwałe) i Zakłady Mięsne Nowy Żmigród sp.j.

(2,6 mln zł – aktywa trwałe). Istotnie różniły się one w finansowaniu aktywów trwałych, gdyż w Zakładach Mięsnych w Nowym Żmigrodzie kapitał własny średnio o 30% przewyższał wartość aktywów trwałych, a w Zakładzie Masarskim s.c. Trio finansowano aktywa trwałe zaledwie w 19%. Zakład ten osiągnął wzrost przychodów ze sprzedaży o 1% w roku 2009 w stosunku do 2007 roku oraz odnotował drastyczny spadek wielkości zysku do 6 tys. zł. W Zakładach Mięsnych Nowy Żmigród przychody za sprzedaży zmalały prawie o połowę, a zysk wzrósł ponaddwukrotnie w roku 2009 w stosunku do 2007 roku.

Kolejne dwie firmy dysponujące podobnej wielkości potencjałem innowacyjnym (1,6 mln zł wartość średnia aktywów trwałych) to Masarnia Radymno sp.j. i Zakłady Przetwórstwa Mięsnego B. Jabłoński sp.j. w Krośnie, w których kapitał własny miał udział w aktywach trwałych odpowiednio w 60% i w 86%. Mimo iż Masarnia Radymno pięciokrotnie powiększyła kapitał własny w roku 2009 w stosunku do 2007, to jej wyniki były niskie, gdyż wzrost przychodów o 9% przyniósł firmie drastycznie zmniejszony zysk (o 77%). Z kolei Zakłady Przetwórstwa Mięsnego B. Jabłoński sp.j. przy zwiększeniu o 5% kapitału własnego uzyskały w badanym okresie wzrost przychodów o 33% i zysku o 36% w roku 2009 w stosunku do 2007 roku.

W tabeli 1 przedstawiono strukturę i dynamikę nakładów na działalność innowacyjną w latach 2007–2009 oraz ich strukturę przedmiotową.

Tabela 1. Struktura i dynamika nakładów inwestycyjnych w latach 2007–2009 w średnich przedsiębiorstwach

Wyszczególnienie	Dynamika i struktura nakładów latach (tys. zł)		
	2007	2008	2009
Nakłady ogółem „Kabanos”, w tym:	6432,2	1550,4	1834,5
nakłady na innowacje produktowe	771,8	124,0	421,9
nakłady na innowacje procesowe	4566,8	1224,8	1247,4
nakłady na innowacje organizacyjne	1093,6	201,6	165,2
Nakłady ogółem „Smak”, w tym:	581,6	679,4	51,3
nakłady na innowacje produktowe	127,9	54,3	9,2
nakłady na innowacje procesowe	378,0	550,3	32,8
nakłady na innowacje organizacyjne	75,7	74,8	9,3
Nakłady ogółem Radymno, w tym:	132,4	1379,6	110,2
nakłady na innowacje produktowe	33,1	331,1	2,2
nakłady na innowacje procesowe	76,7	772,7	89,2
nakłady na innowacje organizacyjne	22,6	276,1	18,8
Nakłady ogółem „Jabłoński”, w tym:	15,4	46,3	46,2
nakłady na innowacje produktowe	0,6	9,2	5,3
nakłady na innowacje procesowe	12,4	26,8	28,3
nakłady na innowacje organizacyjne	2,4	10,3	12,6
Nakłady ogółem „TRIO”, w tym:	82,3	68,2	118,1
nakłady na innowacje produktowe	11,5	4,7	24,8
nakłady na innowacje procesowe	53,4	43,6	62,5
nakłady na innowacje organizacyjne	17,4	19,9	30,8
Nakłady ogółem „Nowy Żmigród”, w tym:	267,4	150,9	168,5
nakłady na innowacje produktowe	48,1	12,1	30,3
nakłady na innowacje procesowe	181,8	108,6	112,9
nakłady na innowacje organizacyjne	37,5	30,2	25,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań finansowych z lat 2007–2009.

Z tabeli 1 wynika, że w Zakładzie Mięsnym Smak–Górno sp. z o.o. nakłady na działalność innowacyjną w 2008 roku były o 17% większe niż w roku 2007, a w 2009 roku drastycznie zmalały (o 91%). W grupie trzech przedsiębiorstw dysponujących podobnym wartościowo majątkiem trwałym największe nakłady na działalność innowacyjną poniósł Zakład Przetwórstwa Mięsnego Kabanos sp. z o.o. (6,4 mln zł w 2007 roku, 1,5 mln zł w 2008 roku i 1,8 mln zł w 2009 roku). Nakłady poniesione przez Zakład Masarski s.c. Trio z Jasła w 2008 roku były mniejsze o 17% (68,2 tys. zł) w stosunku do 2007 roku, a w 2009 kształtowały się na poziomie 118,1 tys. zł. Wartość nakładów na działalność innowacyjną w Zakładach Mięsnych Nowy Żmigród sp.j. w 2008 roku wyniosła 150,9 tys. zł i była mniejsza o 44% od wartości w 2007 roku (267,4 tys. zł), natomiast w 2009 roku wyniosła 168,5 tys. zł i była mniejsza o 37% w stosunku do 2007 roku. Kolejną grupę zakładów mięsnych o podobnej wartości aktywów trwałych stanowią: Masarnia Radymno sp.j. i Zakład Przetwórstwa Mięsnego B. Jabłoński sp.j. W pierwszej wymienionej firmie nakłady na działalność innowacyjną były ponaddziesięciokrotnie większe w 2008 roku niż w 2007 roku (1,3 tys. zł) i o 14% mniejsze w roku 2009 w stosunku do 2007 roku (wynosiły, odpowiednio, 110,2 tys. zł i 132,4 tys. zł). W Zakładzie Mięsnym B. Jabłoński wartości kształtowały się następująco: w 2008 i 2009 roku wynosiły 46,3 tys. zł i były trzykrotnie wyższe od wartości osiągniętej w 2007 roku (15,4 tys. zł). Struktura nakładów na działalność innowacyjną w badanych przedsiębiorstwach z grupy średnich kształtowała się podobnie jak w firmach dużych, w których dominowały nakłady na inwestycje procesowe (około 70% całkowitych nakładów), a w dalszej kolejności należy wymienić innowacje organizacyjne i produktowe.

PODSUMOWANIE

Producenci żywności powinni wiedzieć, że globalizacja rynku żywności wymusza wdrażanie innowacji, które są niezbędne dla zdobycia i zachowania pozycji przedsiębiorstwa nie tylko na krajowych, ale także międzynarodowych rynkach. Innowacje w gospodarce rynkowej stały się jednym z narzędzi strategicznych niezbędnych do prawidłowego zapewniania nowoczesnej produkcji artykułów żywnościowych według najnowszych standardów. Niepodejmowanie działań innowacyjnych ogranicza kompetencje, konkurencyjność i szybkość działania producentów żywności. Reasumując rozważania na temat możliwości i realizacji działań innowacyjnych firm przemysłu mięsnego w województwie podkarpackim, można stwierdzić, że:

1. Przedsiębiorstwa, które zostały poddane badaniu, podjęły trud modyfikacji wdrażanej polityki innowacyjnej, która przyniosła im wymierne rezultaty zarówno w wymiarze ekonomicznym, jak i organizacyjnym, co pozwoliło na pozytywne zweryfikowanie przyjętej hipotezy badawczej. Wyrażają one zainteresowanie pozyskiwaniem patentów zagranicznych oraz unowocześnianiem procesów dystrybucji i logistyki, a jako istotne działanie na rzecz podnoszenia swojej konkurencyjności uznają wkomponowanie się w regionalne systemy innowacji.

2. Niezwykle istotne dla firm okazało się zdefiniowanie przez nie wybranych czynników sprzyjających przedsięwzięciom o charakterze innowacyjnym, które wpływają również na rozwój gospodarki regionu. Można jednoznacznie stwierdzić, że pozytywnie zweryfikowano tezę mówiącą o tym, iż „...poziom zaawansowania organizacyjnego i technologicznego, sposób zarządzania procesem innowacyjnym, stopień znajomości wizji przedsiębiorstwa, możliwości i poziom realizacji przyjętej strategii mogą wpływać na funkcjonowanie przedsiębiorstw i ich znaczenie dla regionu (Firlej 2011, s. 40–53).

3. Badania empiryczne dowiodły, że nie wszystkie przedsiębiorstwa przemysłu mięsnego w województwie podkarpackim, które poddano ocenie pod względem dynamiki i struktury nakładów inwestycyjnych w latach 2007–2009, starały się realizować działania o charakterze innowacyjnym i przeznaczały na nie niewystarczającą ilość środków finansowych. Wyraźny ich spadek wystąpił w 2008 roku (tabela 1).

4. Do grupy najważniejszych działań o charakterze innowacyjnym w badanym okresie należały: unowocześnianie produktów, technologii i linii produkcyjnych, reorganizacja systemów zarządzania, wprowadzenie Internetu do zarządzania przedsiębiorstwem, wprowadzenie nowoczesnego systemu zarządzania produkcją, jakością oraz połączenie ich w jeden system uwzględniający całość funkcjonowania przedsiębiorstwa, obejmujący sprzedaż, dystrybucję i zaopatrzenie.

5. Innowacje procesowe w przedsiębiorstwach są często wynikiem konieczności dostosowania się do standardów rynku wspólnotowego i jego norm, a firmy wciąż borykają się z przeszkodami, które występują na drodze wprowadzanych innowacji. Są to na przykład bariery ekonomiczne i rynkowe oraz wiedza.

6. Trudne do pokonania są wysokie koszty związane z wdrażaniem procesów innowacyjnych, a także niedobór własnych środków finansowych lub słabe możliwości pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania. Wiedza na temat konieczności wprowadzania innowacji i możliwości osiągnięcia korzyści z tego tytułu wydaje się niewystarczająca. Zarządy firm kierują się zwykle intuicją przy wprowadzaniu innowacji, a procesy te nie są poparte żadnymi badaniami rynkowymi. Zarządzający firmami zazwyczaj uważają, że działalność ich firm jest w wystarczającym stopniu innowacyjna, aby mogły sobie poradzić na rynku.

7. Wielkość ponoszonych nakładów na działania innowacyjne świadczy o słabej aktywności przedsiębiorstw przemysłu mięsnego w województwie podkarpackim, które ograniczyły się do wybiórczego stosowania innowacji produktowych, procesowych, organizacyjnych i marketingowych. Badane przedsiębiorstwa nie współpracują przy wdrażaniu działań o charakterze innowacyjnym, nie istnieje pomiędzy nimi istotny przepływ informacji w układach horyzontalnych i wertykalnych. Nie są też zainteresowane współpracą z sektorem nauki, co ma bezpośredni wpływ na dyfuzję innowacji w tej branży.

PIŚMIENNICTWO

Drucker P. 1992. *Innowacja i przedsiębiorczość*. Warszawa, PWE, 28.

Firlej K. 2010. *Ocena konkurencyjności i szans rozwoju przedsiębiorstw przemysłu rolno-*

- spożywczego w warunkach unijnych. Red. A. Czyżewski A. Roczniki Ekonomiczne KPSW w Bydgoszczy 3, 163–165.
- Firlej K.** 2011. Aspekty innowacyjności jako instrument konkurencyjności regionu małopolskiego. Bydgoszcz, Polskie Stowarzyszenie Zarządzania Wiedzą, Seria: Studia i Materiały, 43, 40–53.
- Freeman Ch., Soete L.** 1997. *The Economics of Industrial Innovation*. Cambridge, The MIT Press. 198.
- Główny Urząd Statystyczny.** 2009. *Regiony Polski*. Warszawa.
- Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej przedsiębiorstw.** 2009. Rzeszów, Urząd Statystyczny w Rzeszowie. Nr 4.
- Kotarba W.** 1987. *Organizacja wynalazczości w przedsiębiorstwie*. Warszawa, Zrzeszenie Wojewódzkich Klubów Techniki i Racjonalizacji, 7.
- Niedzielski P.** 2005. Rodzaje innowacji, [w:] *Innowacje i transfer technologii – Słownik pojęć*. Red. K.B. Matusiak. Warszawa, PARP, 74.
- OECD Science, Technology and Industry.** 2010. Outlook, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/54/46679881.pdf>, 1–2, dostęp 20.02.2011.
- Okoń-Horodyńska E.** 2007. Innowacje w rozwoju gospodarki i przedsiębiorstw: siły motoryczne i bariery. Warszawa, Instytut Wiedzy i Innowacji, 3–4.
- Pietrasiński Z.** 1971. *Ogólne i psychologiczne zagadnienia innowacji*. Warszawa, PWN, 9.
- Platonoff A.L., Sysko-Romańczuk S., Moszoro B.** 2004. Innowacyjność polskich firm w gospodarce opartej na wiedzy. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw* 1, 37–40.
- Pomykański A.** 2001. *Zarządzanie innowacjami*. Warszawa-Łódź, PWN, 17.
- Porter M.** 2001. *Porter o konkurencji*. Warszawa, PWE, 104.
- Rocznik Statystyczny województwa podkarpackiego.** 2007, 2008, 2009.
- Schumpeter J.A.** 1960. *Teoria rozwoju gospodarczego*. Warszawa, PWN, 104.
- Szatkowski K.** 2001. *Zarządzanie innowacjami technicznymi i organizacyjnymi*. Warszawa, DIFIN, 19–20.
- Sztucki T.** 1998. *Encyklopedia Marketingu*. Warszawa, Agencja Wydawniczo-Poligraficzna „Placet”, 64.
- Wandelt K.** 1972. *Studia nad postępowaniem technicznym i organizacyjnym*. Poznań, PWN, 22–23.
- Whitfield P.R.** 1979. *Innowacje w przemyśle*. Warszawa, PWE, 26.
- Województwo podkarpackie 2009 – podregiony, powiaty, gminy.** 2009. Urząd statystyczny w Rzeszowie.
- Żaba-Nieroda R.** 2009. Innowacyjność przedsiębiorstw a standardy ekologiczne. *Zesz. Nauk. MSWE w Tarnowie* 2 (13), 78.

